

штампе на то што се догађало у Букурешту у лето 1913. године, само годину дана пре избијања „Великог рата“.

Књига је писана на солидној изворној основи уз коришћење обимне релевантне старије и новије литературе на румунском, српском, француском и енглеском језику. Садржи детаљан списак извора и литературе (на списку литературе налази се више од 550 наслова), критички апарат, индекс појмова, карте и фотографије значајних владара, политичара и дипломата, као и резиме на енглеском језику.

Књига, као и сваки пионирски рад, има како доста врлина тако и доста маана. Она је, будући да је намењена румунској публици, и по природи ствари романоцентрична. Аутор и сам износи да су му неки архивски извори остали недоступни или да до њих није успео да дође. То се пре свега може односити на грађу војне провинијенције која свакако постоји и у српском и у румунском војном архиву, а коју аутор, осим кроз литературу, није користио. Она је нарочито значајна и обимна за период балканских ратова и букурешке мировне конференције. Такође, аутор веома оскудно користи штампу, нарочито српску, која може послужити као вредан извор за период о коме је реч. Ипак, највећи значај овога рада је у томе што је умногоме пионирски, што је дело школованог историчара који поред матерњег румунског говори и српски језик, па се као такав препоручио да тему обради, колико је могуће, кроз визуру обе стране, и што осветљава један део историје двеју суседних земаља које никада нису међусобно ратовале. Радова већег обима у вези са овом тематиком код нас, нажалост, још увек нема, а мало је и оних међу српским историчарима који књигу Богдана Катане могу читати у оригиналу. Наше је скромно мишљење да би, због језичке баријере и непостојања одговарајуће литературе на српском језику која третира румунско-српске политичке и дипломатске односе, те због чињенице да се ради о највећој суседној земљи у којој се увек више знало о нама него што смо ми о њој знали, један превод ове студије на српски језик био од интереса како за српске историчаре, дипломате и политикологе тако и за ширу читалачку публику.

Мр Далибор ДЕНДА

Mladenka Ivanković,
Jevreji u Jugoslaviji (1944–1952), Kraj ili novi početak,
INIS, Beograd, 2009, 395 str.

Књигом Младенке Ивковић, *Jevreji u Jugoslaviji (1944–1952), Kraj ili novi početak*, (Институт за новију историју Србије, 2009), која је, у ствари, њена докторска дисертација, добили смо последњу, бар засад, карику у ланцу дела не само српских већ и хрватских и других историчара која обрађују најновију историју Јевреја на територији бивше Југославије, па тиме и Србије (под најновијом подразумевамо период после I светског рата до распада Југославије). Мислимо на књиге проф. Милана Ристовића, др Милана Кољанина, проф. Иве Голдштајна и других, укључујући и поједине стране ауторе, као и многе књиге у том раздобљу чији се аутори-историчари само у неким деловима баве Јеврејима. Не треба заборавити дела непрофесионалних историчара, признатих за озбиљне истраживаче, као што су Јаша Романо, Жени Лебл, Славко Голдштајн и други, као ни мноштво објављених сећања

и сведочења о том периоду, претежно о холокаусту током II светског рата, која су такође важан извор за историчаре.

Јевреји у Србији, као и бившој Југославији, били су, а поготово су данас, тзв. микро заједница. Док су уочи II светског рата чинили око 0,45–0,5 одсто становништва Краљевине Југославије, после рата су спали на око 0,06 одсто, а после иселења већег дела у Израел на око 0,02 одсто или 0,2 промила. У Србији се на попису 20002. године као Јевреји по националној, одн. етничкој припадности изјаснило 1.156 лица или око 0,0145 одсто, али се може поуздано рећи да их данас у ствари има отприлике двапут више, тј. до 0,03 одсто. То је мање од стотог дела највећих мањинских заједница – ромске, мађарске, бошњачке, албанске – и око постотка припадника немачке, грчке, цинцарске заједнице.

Поставља се питање зашто историчари толико изучавају управо историју јеврејске заједнице код нас (што је случај и у свету, пре свега западном), а веома мало или нимало осталих наших мањинских заједница, о којима нема озбиљних истраживања и књига. Разлог је, можда, у томе што је судбина Јевреја у Европи – холокауст – била јединствен случај у историји (делимично су је делили само Роми), који је дао повод за дефинисање посебног кривичног дела геноцида (термин је 1944. године створио Рафаел Лемкин), који се чини и у наше доба; у обиљу истраженог или још неистраженог материјала у његовој све већој доступности како време одмиче; у неким специфичностима по којима се јеврејска заједница разликује од других, што привлачи посебно интересовање; у све распрострањенијем антисемитизму, који стално држи Јевреје у жижи пажње; у целој јеврејској вишемиленијумској историји.

Младенка Иванковић је уложила изузетан труд у истраживање, што се види из броја коришћених архивских фондова, штампе и литературе (149 дела). Да би неке ствари могла боље разумети, морала је научити много тога из јеврејске историје, културе, религије, традиције, обичаја, значења појединих термина и речи. У томе је у великој мери успела. Наравно, могло се ићи још више у ширину и дубину, али то свакако премашује временске и друге могућности једне особе. Учинио је кратак, доста добар осврт и на претходна раздобља, нарочито на оно II светског рата и холокауста, који је оставио неизбрисив траг код тадашње и свих будућих генерација Јевреја, а у великој мери и данас утиче на њихов живот и животне опције. У њеној књизи има делова који представљају откриће за садашње генерације Јевреја, чак и за оне које интересује њихова локална историја. С друге стране, оно о чему је писала има велик значај за разумевање потоњих збивања у раздобљу после 1952. године, до распада СФРЈ и свега што је до тога довело, као и понашање Јевреја, које неки називају последњим Југословенима.

Мада је у целини оцена књиге веома добра, неизбежно у њој има грешака и пропуста, али нису суштинске природе и не умањују вредност текста. Посебно смета, међутим, недопустиво велик, готово на свакој страни, број штампарских грешака.

Александар ЛЕБЛ